BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA TIZIMLI VA MANTIQIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHDA FANLARARO INTEGRATSIYA ASOSIDA INTEGRATIV TOPSHIRIQLAR TIZIMINING SAMARADORLIGI (BOG‘DOD TUMANI 27-SONLI UMUMIY O‘RTA TA’LIM MAKTABI PEDAGOGIK TAJRIBASI MISOLIDA)

Islamova Fotima Shamsiddinovna
Xalqaro Nordik universiteti Pedagogika kafedrasi katta o’qituvchisi
nasibailhomovna475@gmail.com
Nasirullayeva Nasibaxon Ilhomjon qizi
Xalqaro Nordik Universiteti Boshlang’ich ta’lim yo’nalishi 4- bosqich talabasi
f.islamova@nordicuniversity.org
https://doi.org/10.5281/zenodo.19200014

Annotatsiya

Mazkur maqolada pedagogic amaliyot davrida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tizimli va mantiqiy tafakkurni shakllantirish muammosi fanlararo integratsiya asosida tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida integrativ topshiriqlar tizimi ishlab chiqilib, uning pedagogik samaradorligi eksperimental tadqiqot asosida aniqlangan. Pedagogik eksperiment natijalari shuni ko‘rsatdiki, integratsiyalashgan darslar o‘quvchilarning bog‘lanishlarni aniqlash, mantiqiy fikrlash va bilimlarni amaliy qo‘llash kompetensiyalarini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Kalit so‘zlar: fanlararo integratsiya, boshlang‘ich ta’lim, mantiqiy tafakkur, integrativ topshiriqlar, pedagogik eksperiment, didaktik samaradorlik

Zamonaviy ta’lim tizimida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini bilim bilan qurollantirish bilan birga ularda tizimli va mantiqiy tafakkurni shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, o‘quv jarayonida bilimlar ko‘pincha alohida fanlar doirasida fragmentar tarzda beriladi, bu esa o‘quvchining borliqni yaxlit anglashiga to‘sqinlik qiladi. Fanlararo integratsiya esa o‘quvchiga bilimlarni alohida emas, balki o‘zaro bog‘liq tizim sifatida idrok etish imkonini beradi. Integratsiya o‘quvchini borliqni yaxlitligicha anglashiga, mantiqiy fikrlashiga, dunyoqarashining kengayishiga va bilimlarini amaliy hayotda qo‘llay olishiga xizmat qiladi. Shu bois boshlang‘ich ta’limda integrativ yondashuv asosida topshiriqlar tizimini ishlab chiqish va uning samaradorligini aniqlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda ta’lim jarayonini integratsiyalash muammosi alohida o‘rganilmoqda. Didaktika nazariyasida bilimlarning tizimliligi va izchilligi tamoyillari asosiy o‘rin tutadi. Bu tamoyillar o‘quvchilarda bilimlarni yaxlit holda shakllantirish zaruratini asoslaydi.

So‘nggi yillarda olib borilayotgan zamonaviy tadqiqotlarda fanlararo integratsiya o‘quvchilarning kognitiv faoliyatini faollashtiruvchi muhim omil sifatida qaralmoqda. Integratsiyalashgan darslar o‘quvchining bir vaqtning o‘zida bir nechta bilim manbalari bilan ishlashiga, ularni taqqoslash va umumlashtirishiga imkon yaratadi. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda integratsiya ko‘proq metodik yondashuv sifatida yoritilgan bo‘lib, uni tizimli topshiriqlar modeli sifatida ishlab chiqish va eksperimental asoslash yetarli darajada tadqiq etilmagan. Shuning uchun fanlararo integratsiyani nafaqat nazariy-metodik yondashuv sifatida, balki amaliy jihatdan tizimli topshiriqlar modeli asosida sinovdan o‘tkazish zarurati yuzaga keldi. Ayniqsa, boshlang’ich ta’lim bosqichida olingan natijalar ushbu yondashuvning samaradorligini aniqroq baholash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot Bog‘dod tumani 27-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi tajribasi asosida tashkil etilib, unda fanlararo integratsiya asosida ishlab chiqilgan integrativ topshiriqlar tizimining o‘quvchilarning mantiqiy tafakkuriga ta’siri pedagogik eksperiment orqali tahlil qilindi.

Mazkur tadqiqot pedagogik eksperiment asosida amalga oshirildi. Tadqiqotda 1 ta sinf ishtirok etdi va ichki taqqoslash modeli qo‘llanildi. Eksperimentda jami 20 nafar o‘quvchi qatnashdi. Tadqiqot quyidagi bosqichlarda olib borildi:

boshlang‘ich diagnostika (pre-test)

integrativ topshiriqlar asosida dars jarayoni

yakuniy diagnostika (post-test)

Diagnostika vositasi sifatida o‘quvchilarning mantiqiy tafakkurini aniqlashga qaratilgan testlar ishlab chiqildi. Test topshiriqlari o‘quvchilarning bog‘lanishlarni aniqlash qobiliyati asosida baholandi.

Boshlang‘ich diagnostika natijalariga ko‘ra o‘quvchilarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichi 40% ni tashkil etdi. Integrativ topshiriqlar tizimi asosida tashkil etilgan darslardan so‘ng yakuniy natijalar 70% ga yetdi. Bu esa o‘quvchilarning bilim darajasida 30 foizlik barqaror o‘sish kuzatilganligini ko‘rsatadi.

Natijalar tahlili shuni ko‘rsatdiki:

- o‘quvchilar tushunchalar o‘rtasidagi bog‘lanishni aniqlashni o‘rgandi;
- mantiqiy fikrlash jarayoni faollashdi;
- bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmasi shakllandi.

Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, fanlararo integratsiya asosida ishlab chiqilgan topshiriqlar tizimi o‘quvchilarning tafakkur rivojiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Buning asosiy sababi shundaki, integrativ topshiriqlar:

- o‘quvchilarda fanlarga nisbatan qiziqish uyg‘otadi;
- bilimlarni o‘zaro bog‘lash imkonini beradi;
- amaliy hayot bilan aloqadorlikni ta’minlaydi.

Natijada o‘quvchilar har bir fandan olgan bilimlarini alohida emas, balki yagona tizim sifatida idrok eta boshlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, fanlararo integratsiya boshlang‘ich ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni o‘quvchilarda mantiqiy tafakkurni shakllantirishga xizmat qilib, bilimlarni o‘zaro bog‘lash va tizimli idrok etish imkonini yaratadi. Pedagogik amaliyot davrida o‘tkazilgan pedagogik eksperiment natijalariga ko‘ra, o‘quvchilarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari 40 foizdan 70 foizga oshgani kuzatildi, bu esa integrativ topshiriqlar tizimining yuqori samaradorligini yaqqol tasdiqlaydi. Shuningdek, integratsiyalashgan ta’lim o‘quvchilarning egallagan bilimlarini amaliy faoliyatda qo‘llash kompetensiyasini rivojlantirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi. Olingan natijalar asosida boshlang‘ich sinflar uchun integrativ topshiriqlar bankini ishlab chiqish, dars ishlanmalarida fanlararo bog‘liqlikni tizimli ravishda joriy etish hamda o‘qituvchilarni integrativ metodika asosida tayyorlash zamonaviy ta’lim tizimining dolzarb vazifalaridan biri ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1.O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. - Toshkent, 2020 yil.
2.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Qarori. – Toshkent, 2017.
3.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim sifatini oshirish va ilmiy faoliyatni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4884-sonli qarori – Toshkent, 2020.
4.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. “Umumiy o‘rta ta’lim tizimini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaror. – Toshkent, 2019.
5.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. “Umumta’lim maktablarida ta’lim sifatini baholash tizimini takomillashtirish to‘g‘risida”gi qaror. – Toshkent, 2021.
6.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. PF-60-son Farmon “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”. – Toshkent, 2022.
7.Sh, I. F., & Vaniyan, S. B. (2021). THE ROLE OF PARENTS IN FORMING SPIRITUAL EDUCATION ON THE BASIS OF CREATIVE APPROACHES. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 2(12), 162-165.

8.Islomova, F., & Fayozova, F. (2021). Family traditions in vocational guidance, a guarantee of preparing young people for independent living. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(10), 34-38.
9.Fayazova, F. S. H., Otajonova, O. A., & Islamova, F. S. H. (2021). The role of art therapy in the formation of healthy living skills in adolescents.
10.Vokhidova, N. K., Khalikova, Z. M., Islamova, F. S., & Abdulkhayeva, M. B. (2024). Organization Of The Educational Process In Primary Education With The Participation Of Artificial Intelligence. Educational Administration: Theory and Practice, 30(4), 1906-1909.
11.Xabibullayevna, V. N., Mirakbarovna, F. D., Mirshadmanovna, X. Z., Shamsuddinovna, I. F., Saydulllayevich, N. M. B. R., & Sayfutdinqizi, F. K. (2025). APPLICATION OF GAME TECHNOLOGIES IN EDUCATION: IN THE CONTEXT OF UZBEKISTAN. Lex Localis: Journal of Local Self-Government, 23.
12.Вохидова, Н. Х., & Халикова, З. М. (2016). ФОРМИРОВАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ У УЧЕНИКОВ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ. Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов, (6), 70-71.